

Äganderätten

Armando Nova Gonzalez

Ägarfrågan utgör den ekonomiska grunden för samhällets överbyggnad och formerna för fördelning av produktionsresultaten. På Kuba blev nationaliseringen av USA-monopolen det logiska motdraget mot USAs ekonomiska krigföring. Den ledde i etapper på 60-talet till nationalisering/förstatligande av så gott som alla företag och produktionsmedel. Kuba uppnådde därmed världens kanske högsta egendomskoncentration i statliga händer. Och parallellt smälte begreppet samhällelig egendom ihop med statlig. Den så gott som enda samhällliga egendomen förutom den statliga finns i jordbrukskooperativen som bildades de första årtiondena. Den privata äganderätten till produktionsmedel begränsades till böndernas mark och redskap, samt hantverkarens arbetsredskap för egen räkning. 90-talskrisen ledde till utvidgning av egenföretagande och ägande som nu följs upp med småföretagande och möjlighet att anställa personal.

Marx och Engels

Diskussionen under 2000-talet har alltmer konstaterat att genom 60-talets omfattande förstatligande av så gott som all produktion av varor och tjänster – utom i jordbruket – tog statsapparaten på sig mer än den kunde klara av. Den samhällliga egendomen, den statliga, kallades ”allas egendom”. Det innebar dock ofta i praktiken detsamma som ingens, i meningen vem som tar ansvar för den som sin egen. Den politiska målsättningen var att arbetsdemokratin skulle skapa denna känsla av deltagarägande av det gemensamma, men den uppnåddes i för liten utsträckning. I stället har ägandet i stor utsträckning byråkratiserats och arbetarinitiativ och engagemang passiviserats.

Diskussionen förs i marxistisk tradition, och hänvisar till att Marx och Engels aldrig angav det statliga ägandet av produktionsmedlen som grunden för ett socialistiskt samhälle. Övergången från kapitalistisk produktion sågs som en stegvis process där flera egendomsformer kunde samexistera. Engels skrev t ex att ”statligt ägande av produktionsmedlen löser inte problemet men bär med sig redskapen för att kunna lösa dem”. Andra former kunde vara kooperativ eller privat bruksrätt av statligt ägd mark, lokaler och andra produktionsmedel.

De länder som tog steget före Kuba inledde alla övergång till socialism med förstatligande av produktionsmedel, dock inte i samma omfattning. I historiskt perspektiv kan sägas att det har slagit tillbaka som en bumerang mot den revolutionära utvecklingen på grund av svårigheterna att förvalta och driva med arbetaransvar.

Och Martí

I den kubanska diskussionen hänvisas också till José Martí: ”industrin och naturens rikedomar ska inte koncentreras i händerna på privata monopol, utan i

nationens händer, för hela nationens väl”. Men också att han samtidigt bekymrade sig över det ointresse för arbetet som kan bli resultatet av att arbetarna förväntar sig att staten ska sköta allt (paternalism). Det innebär dels att de socialt mest engagerade får bära tyngsta bördan, samtidigt som det inte främjar engagemanget hos de andra. Och till byråkratisering.

Frågan om äganderätten till produktionsmedlen är fortfarande olöst på Kuba. Det gäller nu att hitta åtgärder och former som gör det möjligt att utnyttja dem på bästa, produktiva sätt och uppnå en produktiv och rättfärdig produktions-, fördelnings- och konsumtionscykel. Detta, den kubanska ekonomins viktigaste och svåraste problem, är vad de ekonomiska och sociala riktlinjer, som nu antagits av nationalförsamlingen, siktar på att finna lösningar på.

Temas. Översättning och sammanfattning: Eva Björklund

forts sid 4

